

گرپه‌ی مسکین اگر پرداختی...

بازی‌ها، فعالیت‌ها و پژوهش‌هایی خلاقیت محور بر مبنای تمثیل‌ها و افسانه‌های لافونتن برای توسعه‌ی سواد خواندن در میان دانش‌آموزان دبستانی

مرتضی مجدفر

اشاره

در دو دوره‌ی گذشته‌ی مجله، انتشار سلسله مطالبی درباره‌ی توسعه‌ی سواد خواندن در میان دانش‌آموزان دبستانی را بر مبنای تمثیل‌ها و افسانه‌های ازوپ (داستان‌پرداز یونانی) و لافونتن (افسانه‌سرای فرانسوی) در دستور کار خود قرار دادیم و در ۱۶ شماره، به شیوه‌ای که ملاحظه کردید، به ارائه‌ی داستان‌ها، پرسش‌ها، بازی‌ها، فعالیت‌ها و پژوهش‌هایی خلاقیت‌محور بر مبنای همین تمثیل‌ها پرداختیم. خوش‌بختانه این مجموعه مطالب، مورد استقبال شما خوانندگان محترم قرار گرفت و طبق گزارش‌های دریافتی از مدرسه‌های فراوان، آموزگاران گرامی، این داستان‌ها و تمرین‌های آن‌ها را در کلاس‌های درس خود به کار گرفتند. ضمن سپاس و با اعلام این‌که در دوره‌ی بعدی مجله، بیدپا و داستان‌های کلپله و دمنه را به کلاس درس فرا خواهیم خواند، آخرین بخش از افسانه‌های لافونتن در کلاس درس را می‌آوریم. امیدواریم، این سلسله مطالب در توسعه‌ی سواد خواندن دانش‌آموزان ابتدایی‌مان تأثیرگذار باشد.

شاهین، گراز وحشی و گرپه

روزی از روزها شاهین، روی شاخه‌های یکی از درختان جنگل که خشک شده بود برای خود لانه درست کرده بود. علاوه بر این، داخل

حفره‌های وسطی این درخت، یک گربه، و در پایین‌ترین قسمت آن، در گودال و زیر تنه‌ی درخت، گراز وحشی زندگی می‌کردند. آن‌ها به نوعی همسایه‌های شاهین بودند و زندگی شاد و خوبی داشتند. ولی این همسایگی خوب، دیری نپایید و گربه‌ی دوبه‌هم‌زن، آن را به هم زد. او نزد شاهین رفت و با گربه و زاری گفت: «ای همسایه! می‌بینی چه بر سرمان می‌آورد این گراز وحشی؟ بدون این که من و شما بدانیم، در حال سست کردن زیر پایمان است و دارد روزبه‌روز حفره‌ی محل زندگی‌اش را بزرگ‌تر می‌کند. من فکر می‌کنم، او بالاخره لانه‌های ما را بر سرمان خراب خواهد کرد و بچه‌هایمان را خواهد خورد. مگر بچه‌های من و شما چه گناهی کرده‌اند؟»

گربه‌ی دوبه‌هم‌زن، پس از آن که حسابی ذهن شاهین را خراب کرد، به سوی گراز وحشی رفت و گفت: «ای برادر! می‌بینی چه بر سرمان می‌آورد این شاهین؟ بدون این که من و تو بدانیم، از آن بالا در حال پاییدن ماست. من فکر می‌کنم دنبال فرصتی است تا بچه‌هایمان را شکار کند و بخورد. آخر این چه رسم همسایگی است؟»

و این‌گونه بود که گربه در دل هر دو همسایه‌اش، حس وحشت و نگرانی کاشت و باعث شد شاهین حتی یک لحظه از لانه‌اش تکان نخورد و همواره خودش را از دید گراز به دور نگه دارد. گراز وحشی هم آن قدر ترسیده بود که همیشه خودش را در گودال زیر درخت مخفی می‌کرد. ترس سرنگون شدن درخت به دلیل خالی شدن پی آن و نیز نگرانی خورده شدن فرزندان، یک لحظه شاهین و گراز را رها نمی‌کرد. روزها و شب‌ها گذشتند. در نهایت، شاهین و گراز وحشی که خود را در لانه‌ی زندانی کرده بودند، از گرسنگی مردند و درخت خشکیده، با تمام شاخه‌ها و حفره‌ها و گودال عمیقش، به گربه‌ی دوبه‌هم‌زن رسید.

سه پرسش

۱. گراز وحشی، شاهین و گربه در چه مکانی با همدیگر هم‌محل شده بودند؟

- الف) روی درخت
ب) در کوه
پ) در علفزار

۲. چه کسی میانه‌ی شاهین و گراز وحشی را به هم زد؟

- الف) گربه
ب) خرکوش
پ) روباه

۳. در نهایت بر سر شاهین و گراز وحشی چه آمد؟

- الف) از آن محل کوچ کردند.
ب) هر دو مردند.
پ) گربه را کشتند.

فکر کنید، پاسخ دهید

۱. فکر می‌کنید پیام اصلی این داستان چیست؟ گربه چه کار زشتی انجام داد و اسم این کار او را چه می‌توانیم بگذاریم؟
۲. در جایی از داستان، به گربه صفت «دوبه‌هم‌زنی» داده شده است. به نظر شما «فرد دوبه‌هم‌زن» چه ویژگی‌هایی دارد؟

۳. **مارک تواین**، داستان‌نویس مشهور می‌گوید: «تفاوت اساسی

بین گربه و دروغ در این است که گربه نه تا جان دارد.»

- * با مراجعه به منابع معتبر، مارک تواین را در ۴۰ کلمه معرفی کنید.
- * جمله‌ی مارک تواین را تفسیر کنید.

۳. پنج ضرب‌المثل را درباره‌ی گربه در نظر بگیرید:

- * گربه‌ی تنبل را موش طبابت می‌کند.
- * گربه، بی‌چشم و روست.
- * در دیزی باز است، حیای گربه کجاست؟
- * گربه در راه خدا، موش نمی‌گیرد.
- * موش و گربه که باهم ساختند، دکان بقالی خراب است.

موش و گربه که باهم کنار آمدند، وای به حال بقال.

حال ۱۰ ضرب‌المثل دیگر درباره‌ی گربه جمع‌آوری کنید.

(راهنمایی: بهترین منبع برای جمع‌آوری ضرب‌المثل‌ها، پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها و افراد بزرگ‌تر فامیل هستند. البته شما می‌توانید به کتاب‌های معروف در این زمینه هم مراجعه کنید که یکی از مهم‌ترین آن‌ها کتاب معروف «امثال و حکم» مرحوم استاد **علی اکبر دهخدا** (است).

۴. دو بیت شعر زیر از سعدی در نظر بگیرید:

- * گربه‌ی مسکین اگر پر داشتی / تخم گنجشک از زمین برداشتی
- * گربه شیر است در گرفتن موش / لیک موش است در مصاف پلنگ

الف) هر دو بیت را به نثر ساده و روان بنویسید

ب) با همکاری هم کلاسی‌های خود، برای یکی از دو بیت (به انتخاب خودتان)، نمایش‌نامه‌ی کوتاه تنظیم کنید و به اجرا درآورید.

۵. در مورد اصطلاح «گربه‌قصونی» چه چیزهایی شنیده‌اید؟ این اصطلاح را به‌طور کامل توضیح دهید.

۶. فرهنگ‌نامه‌ی «حیات وحش ایران»، کتابی است نفیس که نشر

طلایی در تهران، در سال ۱۳۸۸ آن را منتشر کرده است. در این کتاب بسیار خواندنی، با ویژگی‌های تمام جانورانی که در کشورمان زندگی می‌کنند، آشنا می‌شویم. هم‌چنین، تصاویر بسیار زیبایی از همه‌ی جانورانی که از آن‌ها در کتاب سخن رفته است، در این فرهنگ‌نامه به چشم می‌خورد. این کتاب، در پاییز ۱۳۸۸ به‌عنوان کتاب فصل برگزیده شده است.

با مراجعه به این کتاب، در مورد «شاهین، گراز وحشی و گربه» تحقیق و ویژگی‌های هر یک از این سه جانور را در یک گزارش ۳۰۰ کلمه‌ای تنظیم کنید.

۷. **شل سیلور استاین**، شاعر طنزپرداز آمریکایی که برای کودکان

و نوجوانان کار می‌کرد، کتاب شعری دارد به نام «پاک‌کن جادویی» که **احمدپوری**، مترجمی که آثار زیادی از شاعران جهان را به فارسی ترجمه کرده، آن را بازسازی کرده است. در این کتاب که ناشر آن شالوده‌ی تهران است، قطعه شعری وجود دارد به نام «گراز وحشی». این شعر را در کلاس برای هم‌کلاسی‌های خود بخوانید و در مورد نکته‌های طنز موجود در آن به گفت‌وگو بنشینید.

۸. این خبر را که چندی پیش خبرگزاری ایسکانیوز، در سایت خود قرار داده بود، بخوانید:

«حمله‌ی پنج قلاده گراز وحشی به شهر **مهربان**، موجی از وحشت میان ساکنان منطقه به پا کرد. یکی از گرازها، پس از ورود به شهر و گذر از خیابان‌ها، وارد ساختمان نیمه‌کاره‌ای شد که کارگران در آن سرگرم

کار بودند. این حیوان پس از حمله به یکی از کارگران و زخمی کردن او، دوباره وارد خیابان شد و به چهار نفر دیگر آسیب زد. سرانجام مأموران این گراز را کشتند و تلاش برای یافتن چهار حیوان خشن دیگر ادامه یافت. «برای خلاصه کردن خبر، بخش‌هایی از آن را که قصد داشتیم از شما پرسش کنیم، از متن خبر کنار گذاشته‌ایم.»

حال به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

* خبرگزاری یعنی چه؟ آیا خبرگزاری ایسکانیوز را می‌شناسید؟ (با کمک بزرگ‌ترهای خود، سایت این خبرگزاری را در اینترنت پیدا کنید و با قید تاریخ و ساعت، سه خبر آخر آن را به‌طور خلاصه رونویسی کنید).

* در خبر، برای شمارش گراز وحشی، از واحد «قلاده» استفاده شده است؛ همان‌طور که از واژه‌ی «نفر» برای شمارش انسان، شتر و درخت خرما استفاده می‌شود. اولاً بگویید به غیر از گراز وحشی، از قلاده برای شمارش چه حیوان‌های دیگری استفاده می‌شود؟ ثانیاً به غیر از «قلاده» و «نفر»، دو واحد شمارش دیگر را هم نام ببرید و توضیح دهید.

* درباره‌ی شهر مهربان چه می‌دانید؟ این شهر در کدام استان واقع شده است و فاصله‌ی آن با مرکز استان چند کیلومتر است؟

ولی خروس که حیوان روزگار دیده و سرد و گرم چشیده‌ای بود، می‌دانست چرا او را این‌گونه با ادا و اطوار صدا می‌کنند و از این «بیا! بیا!» گفتن‌های طنزانه‌ی چه منظوری دارند. بنابراین گفت: «ببینید! من که می‌دانم می‌خواهید چه بکنید، به همین دلیل اصلاً گولتان را نمی‌خورم.» خروس به محضی که این حرف‌ها را زد، شروع به فرار کرد. وقتی در حال فرار بود، شاهینی که از بلندای درختی در آن نزدیکی، دور و اطراف را می‌پایید، خروس را دید و گفت: «من از این حرکت تو در تعجبم. نمی‌دانم چرا این کار را می‌کنی؟ چرا نمی‌خواهی نزد صاحبیت بروی؟ به نظر من اصلاً کارت درست نیست. بین من مثل تو عمل نمی‌کنم، درست است که شکارچی ماهری‌ام و به راحتی می‌توانم شکارم را بگیرم، ولی به محض این که صاحب صدایم می‌کند، می‌روم و روی دوش او می‌نشینم. هنوز دارند تو را صدا می‌کنند، زود باش، برگرد و برو داخل.» خروس که به دقت به حرف‌های شاهین گوش می‌داد، گفت: «هم صدایشان را می‌شنوم، هم دلیل صدا کردنشان را می‌دانم. آشپزی را که چاقو در دست دارد، می‌شناسی؟ می‌دانی چه منظوری دارد؟ اگر تو بودی، به چنین صدا زدن‌ی پاسخ می‌دادی؟ آیا باز هم می‌رفتی و روی دوش او سوار می‌شدی؟ اگر هر روز به جای خروس، یک شاهین داخل دیگ می‌انداختند، آیا باز هم بر کار من خرده می‌گرفتی؟ الان هم بیا و کمک کن

خروس و شاهین

خروس چاق و چله‌ای که از بس خورده بود، قد و قواره‌ای به هم رسانده بود، بی‌وقت شروع به خواندن کرد. او را به دادگاه کشاندند. البته محلی که به آن دادگاه می‌گفتند، در واقع همان آشپزخانه‌ی صاحب او بود. آن‌هایی که در آشپزخانه بودند، برای آن که خروس متوجه نشود چه بلایی قرار است سرش آورده شود، شروع به چرب‌زبانی و فریب‌دادن او کردند. آن‌ها می‌گفتند: «بیا بیا خروس ناز! بیا و ببین چه خبره! بیا داخل قوقولی قوی عزیز!»

من از این مهلکه بگریزم و به هیچ وجه پشت سرم خنده سرنده...»

سه پرسش

۱. چرا خروس را به دادگاه فرا خواندند؟
- الف) برای آن که بی‌محل شروع به آواز کرده بود.
- ب) حرف صاحبش را گوش نداده بود.

پ) با خروس های دیگر در گیر شده بود.

۲. چرا شاهین کار خروس را نمی پسندید؟

الف) چون به محض این که صاحب خروس او را صدا زده بود، پیش او نرفته بود.

ب) چون از رفتن به نزد صاحب خود سرباز زده بود.

پ) چون با صاحب خود از سر دوستی برنیامده بود.

۳. سرانجام مواجهه ی خروس و آشپزی که او را صدا می کرد، چه شد؟

الف) خروس نزد او رفت.

ب) از دست او فرار کرد.

پ) در لانه ی خود مخفی شد.

فکر کنید، پاسخ دهید

۱. فکر می کنید پیام اصلی این داستان چیست؟ چرا خروس و

شاهین دیدگاه متفاوتی درباره ی یک پدیده دارند؟

۲. «خروس بی محل» یا «آواز بی محل» به چه نوع خروس و آوازی اطلاق می شود؟

۳. «همان طور که می دانید، خروس گونه ی نر مرغ از رده ی پرندگان است. این پرنده از خود صدای قوقولی قوقو درمی آورد و بهره ی هوشی آن در مقایسه با گونه ی ماده اش، بیشتر است.» به همین ترتیب، از منابع گوناگون، اطلاعاتی را درباره ی خروس به دست آورید و گزارشی را در ۳۰۰ کلمه تنظیم کنید.

(راهنمایی: اگر دقت کرده باشید، تاکنون در تمرین های زیادی، در مورد تنظیم گزارش با تعداد مشخصی کلمه، تأکید کرده ایم. این کار برای

آن است که شما به گزیده گویی عادت کنید و در نوشته های خودتان از آوردن اطلاعات تکراری و اضافه بپرهیزید. البته اگر گزارش و نوشته های خودتان را تایپ کنید، در سامانه ی نرم افزاری word، بخشی وجود دارد که تعداد کلمه های تایپ شده ی شما را نشان می دهد.

در ضمن، وقتی می گوئیم ۴۰ کلمه یا ۳۰۰ کلمه، ممکن است نوشته شما اندکی از این تعداد کلمه بیشتر یا کمتر باشد که هیچ اشکالی ندارد. حروف «را»، «از»، «به» هم مانند «خروس»، «آواز»، «بی محل» هر کدام یک کلمه محسوب می شوند.

۴. درباره ی «شاهین»، «عقاب»، «قوش» و «باز» تحقیق کنید و بگوئید چه تفاوت هایی باهم دارند؟

۵. به این عبارت دقت کنید: «شاهین تیزپرواز، سریع ترین موجود زنده ی روی کره ی زمین است و سرعت پرواز او به ۳۲۲ کیلومتر در ساعت می رسد. این پرنده در فضاهای باز و گسترده شکار می کند و مانند یک بلای آسمانی، بر سر طعمه اش فرود می آید.» حال فعالیت های زیر را انجام دهید:

- در مورد شاهین تیزپرواز، اطلاعات بیشتری در حدود ۱۰۰ کلمه به دست آورید.

- تحقیق کنید، سرعت شاهین تیزپرواز با کدام وسیله ی نقلیه قابل مقایسه است؟

یک پیشنهاد

شاهین های راهزن تارکوم، رمانی است که انتشارات قدیانی آن را در ۸۸ صفحه و به عنوان یازدهمین مجموعه از سلسله کتاب های سرزمین اسرارآمیز، به چاپ رسانده است. نویسنده ی این کتاب، **تونی آبت** و مترجم آن **پریسا همایون روز** است. اگر علاقه مند داستان های هیجان انگیز و پرکشش هستید، این رمان را بخوانید.

شخصیت های اصلی و فرعی داستان

حوادث و رویدادها

مکان

زمان

کلمه ها و ترکیباتی که برای نخستین بار در این داستان با آن ها آشنا شدی

معانی آن

کلمه (و یا ترکیب)

در مورد معنای هر کلمه، لافل یکی از فعالیت های زیر را انجام بده.

- با دوستان خود گفت وگو کن.
- با پدر و مادر بحث کن.
- درستی آن را با آموزگارت کنترل کن.
- با مراجعه به لغت نامه، فرهنگ نامه و یا دایرةالمعارف، اطلاعات بیشتری به دست آور.